

Naar een brede coalitie

Om in de nieuwe raadsperiode tot de juiste bestuursvorm te komen, hebben de vier partijen uit de gemeenteraad een verkenningsfase ingesteld. Meegegeven is welke onderwerpen in ieder geval aan de orde dienden te komen. De verkenning moest uitmonden in een eindadvies „over welke bestuursvorm de meeste kans van slagen heeft en indien dat een coalitievorm is welke combinatie van partijen de meeste kans van slagen heeft om een breed gedragen coalitieakkoord te schrijven”. Het eindadvies diende voor 7 april 2026 klaar te zijn, voor de bespreking in een breed presidium.

Op 20 maart 2026 heb ik de opdracht aanvaard om als verkenner hiervoor aan de slag te gaan. De eerste stap was het maken van afspraken met alle verkozen fracties. Vertegenwoordigingen van fracties heb ik gesproken op 21, 25 en 26 maart.

De fracties waren vrij om te bepalen met hoeveel personen zij aan het gesprek deelnamen.

Na de gesprekken heb ik dit eindadvies opgesteld.

De punten die in de gesprekken in ieder geval aan de orde dienden te komen, waren:

1. Welke bestuursvorm heeft de voorkeur: breed raadsakkoord, coalitieakkoord, coalitieakkoord mét raadsakkoord;
2. Duiding van de onderlinge verhoudingen; ligt er nog 'oud zeer' uit de vorige raadsperiode;
3. Welke partij-combinaties moeten het formatieproces in gaan;
4. Belangrijke thema's en speerpunten voor de komende vier jaar;
5. Waar ligt de verbinding met andere partijen;
6. Mogelijke breekpunten; wat is onbespreekbaar;
7. Is er een eigen kandidaat wethouder of is de wens een wethouder van buiten.

Daar heb ik zelf een achtste punt aan toegevoegd: zijn er extra overlegvormen of -momenten nodig voor een goede onderlinge sfeer in de raad of tussen raad en college?

In dit verslag loop ik de acht punten langs. Het mondt uit in een eindadvies. Er is een persoonlijke observatie opgenomen.

Duiding verkiezingsuitslag

Bij de verkiezingen van 18 maart 2026 kwam NLV als grootste fractie uit de bus. De partij ging van drie naar vier zetels. Lijst Fier had in 2022 de meeste stemmen en zakte nu van drie naar twee zetels. GroenWit steeg van 1 naar 2 zetels. ABV daalde van 2 naar 1 zetel.

In hun duidingen hebben partijen aangegeven dat NLV en GroenWit hebben geprofiteerd van de aanwezigheid van jonge mensen op de lijst. Bij Lijst Fier ontbraken die deze keer. ABV kan er last van hebben gehad dat kort na de vorige verkiezing een splitsing in de fractie ontstond en dat er wisselingen waren van raadsleden. Het nieuwe raadslid dat ervoor terugkwam en nu lijsttrekker was, moest nog een positie zien te veroveren.

Lijst Fier kan benadeeld zijn door de wet van de remmende voorsprong. In 2022 voor het eerst zelfstandig op de kieslijst, nu proberen te consolideren. Maar het is vaak lastiger aan de top te blijven dan er te komen. NLV en GroenWit benadrukken dat ze een positieve campagne voerden met humor en deels nieuwe gezichten. Waar Lijst Fier meer steunde op zittende raadsleden.

Vlak voor de verkiezingen begon de kwestie rond de invulling van de oude bibliotheek te spelen. Het onderwerp en de behandeling ervan hield de raad flink bezig. Alle partijen

verwachten een weerslag hiervan in de verkiezingsuitslag. Dat effect is hooguit gedempt terug te vinden. Kiezers lieten zich bij hun stemkeuze meer leiden door andere zaken.

Voor alle partijen is duidelijk dat NLV de winnaar is.

Bestuursvorm

In 2022 liep de bestuursvorming stroef, om het zachtjes uit te drukken. Vlieland kende de langste formatieperiode van het land. Waarbij uiteindelijk is gekozen voor het opstellen van een raadsakkoord en de aanstelling van twee wethouders van buiten. Vier jaar later kijkt niemand daar tevreden op terug. Het raadsakkoord was van iedereen en daardoor van niemand. Voor de wethouders voelde geen van de partijen zich verantwoordelijk. Het raadsakkoord bevatte inhoudelijk te veel punten en was te algemeen.

In de praktijk leidde het ertoe dat wethouders op grond van het raadsakkoord met voorstellen kwamen en de raad daar geregeld compleet tegenin ging. „We waren soms een negenkoppige oppositie”, gaf één van de raadsleden aan. Dit was verre van ideaal voor uitvoering van het raadsakkoord, voor het college, voor de raad en voor Vlieland.

Het enige positieve dat eruit voortkwam, is dat drie van de vier fracties nu in ieder geval weten wat ze voor de komende periode willen: een werkwijze met een coalitieakkoord, uitgevoerd door een college waarin door de coalitiepartijen voorgedragen wethouders zitten.

Alleen Lijst Fier wil opnieuw een raadsakkoord. Met minder punten dan in 2022, veel vrije kwesties en leren van wat er de afgelopen jaren niet goed is gegaan. Zo'n aanpak kan voorkomen dat in een kleine raad tweespalt ontstaat. In dat laatste is in de ogen van NLV te voorzien door de hoofdpunten van het coalitieakkoord op voorhand ook ter instemming aan de oppositie voor te leggen.

Daarmee is duidelijk dat het sluiten van een coalitieakkoord een gedragen voorkeur heeft.

Partij-combinaties

Welke partijen moeten het gaan doen? Voor alle fracties staat vast dat het voortouw hoort te liggen bij NLV, als grootste partij en winnaar van de verkiezingen. NLV heeft voor ogen welke combinatie met het coalitieakkoord aan de slag kan: een coalitie van NLV, GroenWit en ABV. Hierbij heeft NLV gekeken met welke partijen ze niet alleen inhoudelijk maar ook op persoonlijk vlak het meeste en beste op één lijn kunnen komen.

Bij dit onderdeel is ook het oud zeer tussen partijen besproken. Is dat er richting andere partijen? Voelen ze dit in hun richting? Oud zeer kan een constructieve samenwerking vroeg of laat hinderen. Er kunnen nog zulke mooie plannen zijn, zonder goede persoonlijke verhoudingen komen die niet goed tot wasdom.

Waar sprake is van oud zeer staat dit de coalitievorming niet in de weg. NLV benadrukt dat het voorstel om Lijst Fier buiten de coalitie te laten niet met oud zeer heeft te maken. Wel is het terug te voeren op verschil in bestuursstijl. NLV ziet zich als daadkrachtig en besluitvaardig, terwijl ze vinden dat Lijst Fier besluiten uitstelt en zich niet altijd aan afspraken houdt. Die twee stijlen zijn niet in een college te verenigen. GroenWit heeft een eerste voorkeur voor een coalitie met NLV, ABV houdt op voorhand de opties open. Lijst Fier opteert zoals gemeld voor het raadsakkoord, maar sluit deelname aan een coalitie niet uit.

Speerpunten, verbindingen en breekpunten

Aan de vier fracties is gevraagd de drie belangrijkste inhoudelijke speerpunten voor de komende vier jaar voor Vlieland te benoemen. Wonen, parkeren en mobiliteit zijn daarbij het vaakst genoemd. Ook is de behoefte om het beleid dat de afgelopen jaren in gang is gezet

uit te voeren in plaats van weer nieuw beleid te ontwikkelen. Een stabiel bestuur, de situatie van de jeugd en duurzaamheid zijn eveneens aangedragen.

Bij mobiliteit lijken de voorkeuren van NLV en GroenWit uiteen te lopen. GroenWit wil dat op een autoluw eiland als Vlieland de auto een minder dominante rol heeft. NLV gruwet van het idee dat er per huishouden maar één auto is toegestaan: het is een breekpunt. Toch voegen partijen er onmiddellijk aan toe dat ze over dit onderwerp wel het gesprek willen aangaan. NLV benadrukt daarbij dat een vruchtbare samenwerking met GroenWit zeker mogelijk is. De auto is dan misschien dominant aanwezig, maar dat komt vooral door de vele bestelbusjes van de wal, stelt NLV. In het weekend is het beeld al anders. Dat kan tot nadenken stemmen.

Het uitvoeren van in gang gezet beleid betreft voor NLV en GroenWit punten als Flidunen en de Oude Bieb. Ook daar ligt voor NLV een breekpunt.

Wethouders

De afgelopen bestuursperiode zijn de twee wethoudersposten op Vlieland in wisselende samenstellingen bemand door vier wethouders van buiten het eiland. Dat zij het niet gemakkelijk hadden, ligt aan de constructie met het raadsakkoord, waarvoor in de raad weinig liefde bestond. De wethouders waren niet aan partijen gebonden. Zij waren de Dick Schoofs van de Vlieland constructie: harde werkers zonder eigen achterban. Dan sta je er geregeld alleen voor.

Op het gebruikmaken van wethouders van buiten hebben de partijen niets tegen. Door ze deze keer wel af te vaardigen namens een partij, krijgen ze het thuishonk dat ze de afgelopen periode misten. Alleen Lijst Fier heeft in eigen gelederen een wethouderskandidaat en vindt dat minstens één wethouder van het eiland moet komen. De rest is al aan het rondkijken op de vaste wal. Niemand heeft voorgesteld om meer dan twee wethouders aan te stellen.

Onderling overleg

Hoewel Vlieland een kleine gemeenschap is, gaven enkele fracties aan dat de raadsleden elkaar onderling buiten de eigen partij weinig ontmoeten. Ze komen elkaar als raadsleden alleen tegen als ze besluiten moeten nemen. Dat kan een verkeerd beeld opleveren van hoe iemand als persoon is en zorgen voor meer afstand.

Vandaar dat vanuit ABV, GroenWit en Lijst Fier de behoefte bestaat om te zorgen voor meer onderlinge momenten, buiten de vergadering om. Om de mens achter het raadslid beter te leren kennen, zoals GroenWit het formuleert. Daar profiteer je in de vergadering ook weer van.

NLV wijkt hiervan af. Zij zien juist meer in een betere besteding van de functionele tijd als raadslid. Geen commissievergaderingen waar je al voorgekookte voorstellen krijgt voorgelegd. Meer benen-op-tafelsessies waarbij je samen kaderstellend, opiniërend of initiërend bezig bent. Ook dat kan bijdragen aan een goede sfeer.

Het advies

De vier gesprekken met de fracties hebben veel duidelijkheid opgeleverd. Terug naar de vragen uit de opdracht:

1. Welke bestuursvorm heeft de meeste kans van slagen?
2. Indien dat een coalitievorm is welke combinatie van partijen heeft de meeste kans van slagen om een breed gedragen coalitieakkoord te schrijven?

De keuze voor een coalitieakkoord is het antwoord op vraag één. Dit steunen drie van de vier partijen. Met het raadsakkoord heeft Vlieland vier jaar lang een ongelukkige ervaring opgedaan.

De coalitie die dan het meest voor de hand ligt – vraag twee – is die van NLV, GroenWit en ABV. Als grootste partij pleit NLV hiervoor. GroenWit heeft een voorkeur voor een coalitie met NLV. ABV heeft geen duidelijke voorkeur. Als eerst NLV en GroenWit zouden formeren, heeft het weinig zin meer om daar later nog ABV bij te voegen. Vandaar dat het verstandiger is gelijk de voorkeur van NLV te volgen. Vooral doordat GroenWit ook open staat voor samenwerking met ABV. Lijst Fier wil liever geen coalitie.

NLV, GroenWit en ABV bezetten zeven van de negen zetels in de raad. Voor zover er oud zeer zit tussen de partijen, is dat overkomelijk. Daarmee lijkt er een stabiele brede basis gevonden te zijn.

De nieuwe coalitie kan wederom twee wethouders krijgen, waarschijnlijk van buiten het eiland. Inhoudelijk zit er overlap in de speerpunten voor de komende vier jaar. Vooral wat betreft onderwerpen, maar niet onmiddellijk wat betreft invulling daarvan. In dat laatste verstopt zich het addertje: het komt aan op een goede formulering van de inhoud.

Op voorhand lijken de inhoudelijke verschillen het grootst te zijn tussen NLV en GroenWit. Een alternatief kan zijn om die partijen eerst aan tafel te zetten en overeenstemming over punten als mobiliteit, parkeren en duurzaamheid te laten bereiken. Waarna ABV kan aangeven of de fractie daarbij wil aansluiten. Al is zo'n aanpak feitelijk een tussenstap richting de genoemde coalitie.

Vandaar dat het eindadvies is om NLV, GroenWit en ABV aan tafel te zetten om samen een coalitieakkoord te laten opstellen.

Persoonlijke observatie

Gaat het lukken, dat akkoord tussen NLV, GroenWit en ABV? Dit verslag bevat geen sfeerbeelden. Maar uw verkenners kwamen louter gemotiveerde mensen tegen. Geen verzuurde gezichten. Bij elk gesprek is er gelachen. Wie wethouders van buiten voordraagt, loert in ieder geval niet zelf op het pluche. Het belang voor Vlieland lijkt echt voorop te staan. Mede met dank aan de afgelopen periode.

Het is de energie die we recent in Den Haag zagen in het kamp Jetten/Bontenbal. Wat aanstekelijk werkte. Waar ze steeds vol goede moed hun deadline voor de volgende ronde versloegen en het oog op de bal hielden. Natuurlijk is dat geen garantie voor succes, maar wel een goede basis.

De sfeer uit de Vlielanders gesprekken geeft het vertrouwen dat partijen aan tafel gaan zitten om er samen uit te komen. Het maakt de coalitievorming kansrijk.

Een coalitie met zeven van de negen zetels, hoeveel oppositie kun je dan voeren? Opnieuw kijken we naar Den Haag. Waar de Partij voor de Dieren laat zien dat je uit inhoudelijke overtuiging geregeld tegendraads kunt zijn. Die kleine partij (3 van de 150 zetels) zorgt voor meer diepgang in het debat, wat meer inhoud vraagt van de minister en wat zorgt voor betere besluiten.

Marcel de Jong
Verkenner bestuursvorming Vlieland 2026